

# Amatniecība – tas nav mājsaimniecības līmenis



Lidija Kirillova

**P**relietis VALDIS VUCĀNS ir viens no tiem jaunajiem cilvēkiem, kura zināšanas, prasmes un talantus novērtē sabiedrība ar visdažādākajām interesēm ne tikai tuvākā apkārtnē, bet daudz kur citur Latvijā. Viņš ir SIA «Roof Trade» valdes priekšsēdētājs, izcils jumiķis un populārās grupas «Bez PVN» mūziķis. Ierakstot viņa vārdu Google meklētājā, parādās virkne sižetu un publikāciju. Vārdu sakot, Valdis ir populāra personība, taču šoreiz sarunā ar «Vietējo Latgales Avīzi» galvenā tēma ir viņa profesija.



Foto no Valda Vucāna personīgā arhīva

**Domāju, ka jumiķa profesija mūsdienās noteikti nav no tām populārākajām, par ko sapņotu daudzi puikas skolas gados. Kā jūs līdz dzīvei uz jumtiem nonācāt?**

– Tas stāsts ir vienkāršs. Pabeidzu Vārkavas vidusskolu. Galvenā doma bija, ka jābrauc uz Rīgu un rudenī jāsāk studijas. Līdz pēdējam brīdim nebija izpratnes, ko tad pēc vidusskolas varētu un gribētu mācīties. Tāpat dzīvoties pa Rīgu, protams, nevarēju atļauties, tāpēc vajadzēja meklēt darbu un sākt strādāt. Ar tēva palīdzību tika sarunāts darbiņš vasaras periodam – palīdzēt meistariem uz jumta. Vasara pagāja, pienāca rudens, un es izdomāju, ka varētu mācīties neklātienē, lai būtu iespēja strādāt. Iestājos Rīgas Tehniskās universitātes Muitas un nodokļu katedrā. Divus vakarus nedēļā gāju uz lekcijām, pārējā laikā strādāju, un tas mani apmierināja. Vispār man paveicās, jo uzreiz nokļuvi uz jumtiem ar augstu pievienoto vērtību.

**Ko tas nozīmē – jumti ar augstu pievienoto vērtību?**

– Tas nozīmē, ka jumti top no ilgmūžīgiem un dārgākiem materiāliem vai arī jumtu sarežģītība ir augstāka par vidējo. Respektīvi, es nokļuvi ļoti labā skolā. Darba vide jau sākumā man uzstādīja ļoti augstu. Pamazām sāku mācīties, kā ieklāj valcprofila jumtus. Būtībā tie ir tradicionālie jumti ar divkārtīgu aizluku. Materiāls tiek savienots savā starpā, vairākas reizes salokot vienu kārtu ar otru. Tas ir viens no senākajiem un zināmākajiem metāla jumtu ieklāšanas veidiem, tiek izmantots arī mūsdienās, jo valcprofila tehnoloģija ļauj izveidot gandrīz jebkuras sarežģītības jumtus no daudz un dažāda metāla materiāliem. Kā piemērus varu minēt daudzas baznīcas un to torņus, dažādas vēsturiskas celtnes, piemēram, muižas un pilis, kuru jumti taisīti dažādos gadsimtos. Paralēli tam strādājām ar tādū jumta materiālu kā māla un betona dakstiņi. Tika apgūts arī tradicionālais dakstiņu ieklāšanas paņēmieni.

**Pirms gadsimtiem taisīti muižu un baznīcu jumti, no otras puses – padomju laika šifera klājumi, kas drīz vien kļuva cauri. Pa to laiku amata prasmes, visdrīzāk, bija pazaudētas?**

– Jā, Latvijā to visu nācās apgūt no jauna, jo padomju gados no amata zināšanām ļoti daudz tika zaudēts. Iemesls vienkārši izskaidrojams. Brīvās Latvijas laikā ar to nodarbojās galvenokārt ebreji, īpaši Rīgā. Saprotamu iemeslu dēļ pēc kara nebija nedz cilvēku, nedz zināšanu. Toties Rietumeiropā viss tika saglabāts, amats ir aktuāls un ļoti pieprasīts joprojām. Arī Latvijā tagad ir meistari un viss notiek. Šobrīd

valstī tapuši un top ļoti interesanti objekti, kas iegūst dažādas arhitektu un būvzinieņu savienību balvas.

**Kā jums amata mācīšanās vedās?**

– Jumta ieklāšanas prasme nāk caur sūru un grūtu darbu. Tas ir fiziski smags roku darbs.

Ar ko sākas valcprofila tehnoloģija? Sākums ir skārda rullis, no kura izgatavojam visas sagataves nepieciešamajos garumos, platumos un dimensijās. Arī apdares detaļas tāpat top pašu rokām.

Ir cita iespēja jumta klāšanai, kad tiek iegādāts jau gatavs jumta komplekts. Ar to nodarbojas jumtu montētāji, kurus par jumiķiem īsti saukt nevar. Salikt pareizas detaļas pareizā secībā ar pareizajiem instrumentiem galu galā var arī, piemēram, mājas saimnieks pats. Tā top aptuveni 95 procenti Latvijas jumtu. Standartizēti ražotie jumti ir maksimāli atviegloti, maksimāli vienkārši. Mums, jumiķiem, paliek pieci procenti jumtu.

**Tātad tas, ko darāt jūs, ir klasi augstāk?**

– Tā ir amatniecība, jo mēs ar savu prātu izdomājam un ar savām rokām izdarām. Tas var būt koks, metāls, māls vai akmens. Lēnā garā Latvijā pašlaik popularitātes apgriezienus uzņēma akmens jeb slānekļa jumti, kas vairāk populāri Vācijā, Austrijā, Šveicē, Lielbritānijā. Pie mums šo materiālu neiegūst, nākas importēt. Tas ir dārgs un ļoti ilgmūžīgs materiāls. Jumta izmaksas pareizi ir rēķināt uz ekspluatācijas ilgumu. Lētākie materiāli beigās izrādās dārgāki, jo ik pa septiņiem vai desmit gadiem nākas saukt meistarus, lai jumtu pielabotu. Taču var vienreiz uzlikt dārgu jumtu, samaksāt un aizmirst uz ilgiem gadiem. Piemēram, kapara jumti bez problēmām kalpo līdz pat trīs simt gadiem.

**Tad jau zem šāda jumta arī celtni jābūt tādai, kas tikpat ilgi stāvēs...**

– Protams, pamatiem un sienām jābūt kārtīgiem.

**Kāda amatnieku vidē ir apmācības kārtība? Par meistarū uzreiz taču nekļūst.**

– Ir vairāki veidi, kā mācīties. Pašmācības ceļā, caur Latvijas Amatniecības kameru. Var pieteikties un nokārtot zeļļa eksāmenu, pēc tam, attiecīgi pierādot sevi darbā, var nokārtot meistara diplomu. Otrs variants – caur Latvijas Jumiķu apvienību, kas ir atbildīga par apmācībām savā nozarē. Šogad Ogres tehnikumā mācības sācis pirmais jumiķu kurss. 12 jauniešiem jāiziet četru gadu mācību programma, lai iegūtu vidējo izglītību un jumiķa profesiju.

Pieprasījums pēc šādiem speciālistiem ir, īpaši pēc augsta līmeņa speciālistiem, un būs arī turpmāk.

**Pastāstiet par skaistākajiem un sarežģītākajiem objektiem, kas iespaidušies atmiņā.**

– Iespaidīgākais noteikti ir Rīgas Doma baznīca – gan pamatjums, gan tornis. Tieši tornis ar kapara segumu bija pats sarežģītākais, jo tikko biju nokārtojis meistara diplomu. Nācās sevi pierādīt. Tobrīd tas bija visnopietnākais restaurējamais objekts Eiropā. Šobrīd, protams, tā ir Parīzes Dievmātes katedrāle.

Galvenās sajūtas – milzīga atbildība un darbs līdz 96 metru augstumā. Un vēl bija ticība kolēģiem, ka viss izdosies. Beigās – tikpat milzīgs gandarījums.

Nav tā, ka kāds objekts būtu sirdsmīļāks nekā citi. Visi darbi tiek izbaudīti – Cesvaines pils, Jaunmoku pils, VEF Kultūras pils, Siguldas luterāņu baznīca. Ļoti smuki bijuši vairāki privātie objekti, kad saimnieki pievērsis uzmanību detaļām. Taču visos objektos ir noteikumi un lietas, no kurām nekad un nekādā gadījumā nevar atkāpties – vai tas ir tēva šķūnītis, vai kāda pils.

**Kādā rakstā par jums bija teikts – «Voldiņš, kas dzīvo uz jumta». Vai Karlsonu nav gadījies satikt?**

– Nav gan gadījies satikt. Vienu varu teikt – skats no mana ofisa – no jebkura jumta – uz apkārtni ir visskaistākais. Tie ir brīnumaini saullēkti, saulrieti, visdažādākās debess parādības. Kad vasarā uznāk karstuma periodi, tad patiešām darbu sākam līdz ar saullēktu, lai pusdienas svelme netraucē. Metāla jumti saulē sakarst līdz plus 80 grādiem. Puiši ir eksperimentējuši un olas cepuši, tiesa, minūtes 15 tas process prasa.

**Zinu, ka bez darba jums svarīga arī mūzika. Kas tas ir – atslodze vai otrā elpa?**

– Tā ir iespēja atslēgt galvu, atstāt kaut kur ārpusē dienas sajūtas. Man šķiet, mūzika ir tas, kas man jānes pa dzīvi un jādod citiem. Vispār grupai «Bez PVN» decembrī būs jau divdesmit gadi. Mēs visi gan nesam no tās pirmsākumiem. No pagājušā gada vasaras gāja intensīvi. Bijām izdomājuši katru mēnesi izlaist pa jaunai dziesmai, plus tam nofilmēt katrai dziesmai pa videoklipam. Tā arī darījām līdz šī gada martam, kad Rēzeknē «Gorā» notika lielais koncerts. 18. oktobrī koncerts notika Rīgā – «Palladium» zālē.

**Ko teica rīdzinieki?**

– Bija forši, bija jaudīgi. Paši jutāmiem mazliet brīvāki nekā «Gorā». Latgales mūzikas grupas ir topā, mēs neļaujam par sevi aizmirst. Es tā domāju, ka publiku paņemam ar to, ka uznākam uz skatuves un sākam runāt, iepriekš neko īsti nesaskaņojot. Tas mums vislabāk sanāk, protam jokot cits par citu un par sevi arī. Jo mazāk pieturamies pie scenārija, jo «Bez PVN» jūtas brīvāk.

**Atrodoties uz jumta, var tālu redzēt. Kāda no šiem augstumiem izskatās jumiķa profesijas nākotne?**

– Neticu, ka tuvākajā laikā roboti taisīs jumtus. Viss atkarīgs no mums pašiem, cik augstu turēsim amata latiņu, cik intensīvi amata gudrības nodosim nākamajai jumiķu paaudzei. Tieši tā visā Eiropā tiek veidotas jumtu ieklāšanas tradīcijas, nododot no vienas paaudzes nākamajai. Zinu, ka vairākas valstīs jumiķiem ir pat savi formas tērpi, profesijas svinamās dienas. Tiek rīkoti vietējie un pat Pasaules čempionāti. Oi, tas ir vēl viens foršs notikums manā dzīvē! Juniora gados mani pilnīgi nejausi pamanīja kādā objektā un uzaicināja uz čempionātu Sanktpēterburgā. Toreiz Pasaules jauno jumiķu čempionātā ieguvi otro vietu. Bija otra iespēja aizbraukt uz čempionātu pēc diviem gadiem, jo vēl nebiju sasniegjis 28 gadu robežu. Arī Šveices pilsētā Lucernā man bija otrā vieta. Trešais brauciens uz čempionātu Varšavā man bija jau kā trenerim – atkal otrā vieta! Izcila stabilitāte, vai ne? Toties 2018. gadā čempionāts notika Rīgā, un Latvijas komanda izcīnīja pirmo vietu.

**Kad praksē ies puikas no Ogres tehnikuma, nemsiet arī pie sevis kādu?**

– Pašlaik mēs strādājam Daugavpilī Svētā Pētera Ķēdēs katoļu baznīcā, kur parasto skārda jumta segumu mainām pret titāncinka jumta segumu. Praksē strādājau nīetis no Priekuļu tehnikuma, topošais namdaris, bet praksi var iziet arī pie jumiķiem.

Skolēniem pašlaik ir divi ceļi – vai nu vidusskola un pēc tam studijas, vai arī tehnikums, kur iegūta profesija. Visi nevar būt juristi un advokāti, tāpat kā visi nevar būt atslēdznieki.

**Diemžēl Latvijā daudzas reālas un vajadzīgas profesijas netiek uzskatītas par prestižām.**

– Skumji, ka tā. Vācijā, piemēram, jumiķa profesija ir ļoti, ļoti prestiža. Cilvēki grib pieskarties pie jumiķa formas tērpa tāpat kā pie mums pie skursteņslauķa. Latvijas Amatniecības kamerā ir liels reģistrs ar amatnieku profesijām, bet pietrūkst, kas tās pareklamētu, pažilbinātu, radītu kādu marketinga produktu. Amatniecība atstāta malā, tiek vērtēta mājsaimniecības līmenī. Tieši otrādi – ja esi amatnieks, vajag dižoties un lepotos ar to. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Amatniecība – tas nav mājsaimniecības līmenis» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF  
Mediju atbalsta fonds